

- здобувачі приходили на заліки та іспити більш підготовленими та впевненими;

- зросла дисципліна здобувачів при проведенні занять, заліків та іспитів, оскільки вони були заздалегідь не лише більш підготовлені, а й більш поінформовані, у тому числі й персонально про час, місце та порядок проведення заліку чи іспиту;

- спільна робота над привабливим, мобільним та зручним навчальним матеріалом об'єднала здобувачів та полегшила засвоєння предмета, оскільки кожен володів автентичним комплектом навчального матеріалу, який завжди був під рукою.

СТАНДАРТИ ВИЩОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ЯК ПІДРУНТЯ ДЛЯ РОЗРОБКИ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ

*Сафранов Т.А., д.г.-м.н., професор, Чугай А.В., д.т.н., професор
Одеський державний екологічний університет,
м. Одеса, Україна
safranov@ukr.net, avchugai@ukr.net*

Основу діючих стандартів вищої освіти України (СВОУ) за спеціальністю 101 «Екологія» для першого (бакалаврського), другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти (РВО) становить перелік компетентностей випускника, який складається із комбінації знань, умінь, досвіду та інших особистісних якостей, які визначають результати навчання. При цьому *інтегральна* компетентність для різних рівнів вищої освіти сформульована згідно визначень «Національної рамки кваліфікацій України», яка містить 10 рівнів (від 0 до 9), але в редакції 2019 р. – 8 рівнів (від 1 до 8).

_____ *Спеціальних (фахових, предметних) компетентностей* в стандарті РВО «бакалавр» налічується 13, в стандарті РВО «магістр» – 10, в стандарті РВО «доктор філософії» – 6. Визначені компетентності є відображенням базових знань і практичних навичок, які у попередніх стандартах підготовки бакалаврів і магістрів були закладені в обов'язкових (нормативних) дисциплінах. У діючих СВОУ відсутні рекомендації щодо назв навчальних дисциплін, а також кількості кредитів, структури і змісту, послідовності їх викладу та ін. Ось чому слід буде зважати на суть компетентностей, зазначених у нових СВОУ, і бажано зберегти вже існуючі навчальні дисципліни, оскільки за попередні роки напрацьована потужна навчально-методична база з підготовки фахівців-екологів.

Суть компетентнісного підходу полягає в тому, що самі по собі компетентності не піддаються оцінюванню. Це необхідно для встановлення кваліфікації – ступеня прояву набутих компетентностей, а тому у нових

СВОУ розроблена системи програмних *результатів навчання*. Вони є тим зв'язком, що простежується між навчальною дисципліною та компетентностями випускника. Проте, програмні результати навчання (на відміну від завдань більшості навчальних дисциплін) сформульовано таким чином, аби дозволяти безпосередньо ідентифікувати їх досягнення (чи недосягнення) та вимірювати рівень отримання складних результатів.

СВОУ характеризуються колективним принципом забезпечення програмних результатів навчання, тобто окрема компетентність формується як досягнення кількох програмних результатів. І навпаки, один програмний результат може відобразити досягнення декількох компетентностей. Це означає, що окрема компетентність забезпечується та наповнюється кількома дисциплінами. Крім того, завдяки спільним програмним результатам навчання окремі компетентності взаємопов'язані, що створює цілісну систему якостей випускника у визначеній предметній області. Таким чином, жодна навчальна дисципліна не є самодостатньою. Вона перетворюється на елемент міждисциплінарної структурно-логічної схеми підготовки фахівця, що, зазвичай, зазначено у програмах навчальних дисциплін (В.Є. Бахрушин, 2021).

СВОУ є підґрунтям для розробки освітніх програм. Відповідно до ст. 32 Закону України «Про вищу освіту» (2014), ЗВО мають право «розробляти та реалізовувати освітні (наукові) програми в межах ліцензованої спеціальності». Безпосереднім втіленням змісту та результатів освітньої діяльності ЗВО є освітня програма і навчальний план, що розробляються ним самостійно. При розробленні освітніх програм можна орієнтуватися на відповідні методичні рекомендації, а також на зразок складання освітньої програми, рекомендованої МОН України.

Система освітніх компонентів програми повинна забезпечити набуття випускником всіх передбачених стандартами компетентностей. Розробники освітніх програм мають право розширити перелік компетентностей (їх кількість, в принципі, не обмежена) в залежності від обраної спеціалізації та специфіки навчального закладу. При цьому в СВОУ зазначено, що для освітнього ступеня «бакалавр» мінімум 50 % обсягу освітньої програми (в кредитах ЄКТС) має бути спрямовано на забезпечення загальних та спеціальних (фахових) компетентностей за СВОУ. Невірно розуміти, що компетентності, передбачені СВОУ, повинні набуватися лише при вивченні обов'язкових дисциплін. Варіативна складова навчального плану також може забезпечувати набуття випускником даних компетентностей. За необхідності можуть бути передбачені додаткові програмні результати навчання. Все це повинно бути зафіксовано у освітній програмі, а також, відповідно до «Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» (Постанова КМУ від 30.12.2015 р. № 1187), у пояснювальній записці до навчального плану (Додаток 2 даної Постанови КМУ). Пояснювальна записка до навчального плану відображає логічний зв'язок між дисциплінами, та їх нормативним змістом за наступною схемою:

компетентності, якими повинен оволодіти здобувач → програмні результати навчання → найменування навчальних дисциплін, практик.

Оскільки в СВОУ відсутні рекомендації щодо назви навчальних дисциплін, які повинні забезпечити здобуття тієї чи іншої компетентності, то при розробці освітніх програм доцільно використовувати вже наявну навчально-методичну базу, а саме: знайти відповідність змісту існуючих навчальних дисциплін до визначених компетентностей у стандарті за спеціальністю 101 «Екологія» для першого (бакалаврського) рівня. Тому доцільно спеціальні компетентності стандарту першого (бакалаврського) РВО за спеціальністю 101 «Екологія» зіставити з переліком існуючих дисциплін навчального плану підготовки бакалаврів з екології. В Одеському державному екологічному університеті при формуванні освітньо-професійної програми (ОПП) «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування» максимально враховані фахові компетентності СВОУ для першого (бакалаврського) РВО за спеціальністю 101 «Екологія», складена матриця зв'язку між компетентністю та результатами навчання, а також перелічені обов'язкові освітні компоненти (загальні, фахові за стандартом та програмою) і вибіркові освітні компоненти.

У стандарті зі спеціальності 101 «Екологія» для другого (магістерського) РВО також відсутні рекомендації щодо назви навчальних дисциплін, які повинні забезпечити здобуття тієї чи іншої компетентності. Тому при розробці освітніх програм також доцільно використовувати вже наявну навчально-методичну базу, а саме: знайти відповідність змісту існуючих навчальних дисциплін до визначених компетентностей у стандарті зі спеціальності 101 «Екологія» для другого (магістерського) РВО. Більш складною є відповідність загальних компетентностей стандарту за спеціальністю 101 «Екологія» окремим дисциплінам. Наприклад, навіть при явній відповідності компетентності «Здатність спілкуватися іноземною мовою» дисципліні «Іноземна мова за професійним спрямуванням», або компетентності «Здатність проведення досліджень на відповідному рівні» дисципліні «Методологія та організація наукових досліджень» (для ОНП), навряд чи ці компетентності обмежуються лише рамками вивчення означених дисциплін. Ці та інші загальні компетентності стандарту за спеціальністю 101 «Екологія» формуються не тільки в процесі опанування здобувачами всіх складових освітніх програм, а протягом всього їх життя.

Враховуючи багаторічний досвід підготовки магістрів з екології, а також особливості випускових кафедр в ОДЕКУ, станом на 2022 р. був розроблений ряд ОПП і освітньо-наукових програм (ОНП), а саме: ОПП «Агроекологія», ОПП «Гідроекологія»; ОПП «Екологія та охорона навколишнього середовища»; ОПП «Екологічний контроль та аудит», ОПП «Екологічна безпека», ОНП «Екологічна безпека». Для цих освітніх програм також максимально враховані фахові компетентності відповідного СВОУ, складена матриця зв'язку між компетентністю та результатами навчання, а також

перелічені обов'язкові освітні компоненти (загальні, фахові за стандартом та програмою) і вибіркові освітні компоненти.

При складанні силлабусів за окремими освітніми компонентами зазначено, які із компетентностей стандартів першого (бакалаврського) і другого (магістерського) РВО забезпечує та або інша навчальна дисципліна.

Більш складним завданням є розробка стандарту РВО «доктор філософії» зі спеціальності 101 «Екологія», оскільки випускники магістратури екологічних спеціальностей, зазвичай, вступали до аспірантури на спеціальності: «Екологія» (біологічні або сільськогосподарські науки); «Екологічна безпека» (технічні науки); «Конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів» (географічні науки) тощо. Якщо для РВО «бакалавр» і «магістр» – це четверте покоління СВОУ, то для РВО «доктор філософії» – це лише перша спроба, а тому, природно, що в процесі його розробки виникали проблеми.

Термін підготовки доктора філософії за спеціальністю 101 «Екологія» становить 4 роки, а обсяг освітньої складової ОНП «Екологічні аспекти природокористування» в ОДЕКУ складає 60 кредитів ЄКТС. Ця ОНП містить загальні освітні компоненти, фахові освітні компоненти за стандартом та програмою, вибіркові освітні компоненти на перші два навчальних роки. На відміну від інших РВО, повний обсяг освітньо-наукової та наукової складової програми не виражений у кредитах ЄКТС. При цьому компетентності й результати навчання здобуваються при виконанні як освітньої, так і наукової складової програми.

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН ЕКОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

*Скиба В.П., к.с.-г.н., доцент, Ганчук М.М., к.с.-г.н., доцент,
Аюбова Е.М., к.б.н., ст..викл
Таврійський державний агротехнологічний університет ім. Д.
Моторного.
м. Мелітополь, Україна
skiff.vika@gmail.com*

Основні пріоритети, які ставляться викладачем при викладанні дисциплін екологічного спрямування – це створення просторового уявлення системності процесів на різних рівнях зв'язків в екосистемах, формування у здобувачів вищої освіти усвідомлення екологічних змін, які швидкими темпами відбуваються в глобальному масштабі. Саме екологічно-свідомий підхід має стати підґрунтям подальшої професійної діяльності, світоглядною концепцією та буденною звичкою кожної людини.